

Bud' podriadite svoje túžby pravde, alebo podriadite pravdu vlastnej žiadostivosti

Jozef Duháček

16. septembra 2024 ✚ Spoločnosť ✚ Filozofia, Komentár

„No duchovný človek posudzuje všetko a jeho nik nemôže posúdiť.“

(1Kor 2,15)

Psychológ Karl Stern vo svojej knihe *The Flight from Woman* opisuje empirický redukcionizmus, ktorý je charakteristický prakticky pre všetky spoločenské vedy pestované v 20. storočí. Tí, ktorí by v minulosti boli predstaviteľmi univerzálnej ľudskej vzdelanosti a poznania, teda toho, čo sa v minulosti pestovalo pod menom filozofia, sa v 20. storočí tak zamilovali do úspechov empirických vied, že sa takmer masovo rozhodli napodobňovať ich metódy. „S víťazstvami experimentálnej vedy v plnom rozsahu,“ píše Stern, „filozofi pristúpili k svojim laboratórnym stolom a začali variť veci.“ Výsledkom toho je, že všetko empiricky nedostupné sa odparilo a na dne skúmavky zostali nepatrné „psychologické alebo ekonomické alebo sociologické usadeniny“.

Dáma na návšteve u vedca-alchymistu

zdroj: wikimedia commons / Wellcome V0017692

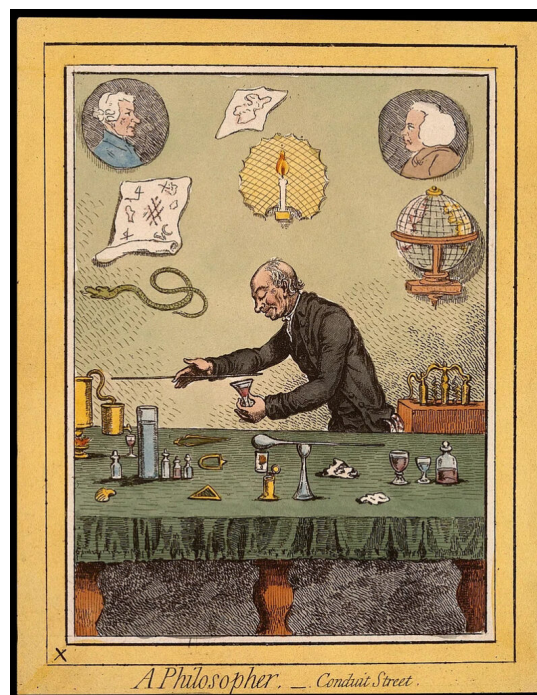
V tom, čo hovorí Stern, je kus pravdy. Všetci predstavitelia intelektuálnej moderny pozitívne túžili a túžia po titule „vedca“. Vedec je nový kňaz, nový knieža tohto sveta a s apeláciou vedec/vedecký sa mu dostáva uznania a dôstojnosti, dôležití ľudia vedcov berú vážne a prináša to nemalú moc. Veda, teda empirická veda, je jediným garantom autenticity v oblasti poznania a každý, kto chcel byť braný vážne, si musí najskôr obliecť biely laboratórny plášť. To je ornát moderného kňaza. Pamätáte si, ako v prezidentských voľbách médiá vytrvalo označovali kandidáta Mistríka dôsledne spojením vedec Mistrík, či za covidového šialenstva sa s niektorými exponentami covid režimu vždy spájalo pomenovanie vedec? Vedec Čekan, vedec Celec, vedec Sabaka...

Úporná snaha o prívlastok „vedec“ sa týka protomodernistov, ako Freud a Marx, ale platí to aj o ich epigónoch. V novej a zreformovanej štruktúre vied vytlačila psychológia teológiu z trónu kráľovnej vied.

Pokiaľ ide o ľudské záležitosti, psychológia sa stala hlavným nástrojom redukcie všetkého na materiálne príčiny. Je to paradoxné, pretože pôvodne sa psychológia venovala skúmaniu duše, ktorá je nemateriálna.

Najvýraznejším a najdramatickejším aspektom psychoanalytickej metódy je, že zredukovala metafyziku na psychologické mechanizmy. Tento prístup neprišiel s Freudom, ale má svoje korene v nemeckej filozofii 19. storočia. Tak rozdielni myslitelia ako Schopenhauer a Feuerbach, Nietzsche a Marx začali skúmať veci duchovného poriadku, pokiaľ ide o ich prirodzený pôvod. Akonáhle bol odhalený prirodzený determinant, zvyčajne psychologický, všetko duchovné sa ukázalo ako falošné. Alebo to aspoň z toho dedukovali.

Čo na tom udivuje, je naivita, s akou sa prijímajú ich predpoklady, a často aj ich závery. A Stern, hoci nie je redukcionista a má problém s ľuďmi, ktorí sú, má aj nešťastný zvyk premietiť svoje, v podstate slušné pohnútky, do ľudí, ktorých túžby a pohnútky boli úplne iné.

Zdroj: Rawpixel

Stern si naivne myslí, že tí, ktorí sa zaoberali motívmi ukrytými za vierami a filozofiami, boli často hnaní potrebou čistoty myšlienky a pravdivosti..., ich bezohľadnosť bola bezohľadnosťou prorokov. Stern, ktorý píše v 60. rokoch, na pravé poludnie modernej doby, sa jednoducho mýli, pretože vie príliš málo o životoch ľudí, ktorých knihy čítal. O moderne sa dá povedať veľa vecí. Tvrdiť však, že moderných mysliteľov motivovala „potreba čistoty a pravdivosti“ je vo svetle toho, čo poznáme o ich životoch, jednoducho absurdné. Ľudia, ktorých Stern opisuje, neboli motivovaní pravdou a už vôbec nie čistotou; boli motivovaní žiadostivosťou a túžbou. Teda ich „veda“ je len intelektuálnym úsilím ospravedlniť a ukojiť vlastnú žiadostivosť.

V intelektuálnom živote existujú dve a iba dve základné transakcie. Pravdu možno podriadiť túžbe, alebo túžbu možno podriadiť pravde. Moderna a moderní myslitelia, viac než ktorákoľvek iná skupina v intelektuálnych dejinách Západu, spadajú do prvej kategórie. Túžba a žiadostivosť bola hlavnou intelektuálnou súradnicou pre ľudí ako Nietzsche a Freud a hromady ich nasledovníkov, ktorí ovládli prakticky všetky naše kultúrne inštitúcie. Redukcionizmus, ktorý Stern opisuje, bol iba intelektuálny buldozér, ktorý odstránil prekážky medzi mysliteľom a jeho žiadostivosťou. Hlavnou prekážkou bol,

samozrejme, náboženstvom posvätený morálny poriadok.

Preto redukcia všetkého ľudského na materiálne príčiny je iba utišujúcim prostriedkom pre utrápené svedomie, a čím bolo svedomie neodbytniejšie, o to viac bolo potrebné zvýšiť dávku utišujúceho prostriedku. Na začiatku storočia začal Freud, po Nietzscheho vzore, s diskvalifikovaním náboženstva. Oidipovský komplex bol anestetikum, ktoré Freud aplikoval na svoje vlastné utrápené svedomie, sužované incestnou túžbou. Bola to taká silná intelektuálna droga, silnejšia než kokaín, ktorý istý čas bral pre upokojenie svojho svedomia, že narkotizovala Freudove predpoklady terapeuta a mysliteľa. V knihe *Totem a tabu* sa síce pokúsil lokalizovať Oidipovský komplex v histórii prostredníctvom antropológie, ale bol to smiešny pokus, ktorý bol vyvrátený krátko na to, ako sa objavil. No Freud sa ho držal až do konca svojho života. Do konca tohto storočia sa redukcionistický tlak rozšíril tak, že zahrňal všetky významy. Dostal pomenovanie dekonštrukcia, dekonštruktivizmus a rovnako ako freudizmus, aj tento pochádza z Nietzscheho.

Ale s príchodom dekonštrukcie ako dominantnej redukcionistickej hermeneutiky konca 20. storočia v akademickom živote sa udiali dve zvláštne veci. Prvou bolo, že čím metafyzickejšie boli tvrdenia dekonštruktérov, tým viac sa začali dekonštruovať samé. To by nemalo byť prekvapujúce. Tí, ktorí sa rozhodli protirečiť princípu sporu, nemôžu skončiť inak, len že sami sebe protirečia a dekonštruujú svoj vlastný predpoklad. Druhou zaujímavou vecou bolo, že sa začali objavovať životopisy dekonštruktérov.

Najprv to bol škandál okolo Paula de Man. Ten rád a vytrvalo označoval svojich protivníkov za fašistov (tento nešvár sa nám tu rozmohol opäť), no ukázalo sa, že strávil druhú svetovú vojnu písaním propagandy pre pronacistické belgické noviny. Paralelu k jeho prípadu môžeme vidieť naživo aj na našej novinárskej scéne, kde sa prominentný propagandista z komunistických novín stal najväčším demokratom a bojovníkom proti extrémistom a dezolátom. Keď na škandál Paula de Man sadol prach, na obzore sa objavil rozruch okolo životopisu Michela Foucaulta, superstár modernej filozofie (spolu s Derridom a Rortym). Ukázalo sa, že Foucault bol homosexuál a sado-masochista, ktorý zomrel na AIDS v roku 1984. Priaznivci dekonštrukcionizmu boli pohoršení, že Jason Miller, autor Foucaultovej biografie, spája jeho osobný život s jeho intelektuálnym životom, akoby tieto dve veci boli sterilne oddelené.

Zdroj: Picryl

Wendy L. Brownová, docentka ženských štúdií na Kalifornskej univerzite v Santa Cruz, sa rozhorčuje nad Millerovou drzosťou pri hľadaní spojenia medzi Foucaultovým sadomasochizmom a jeho dekonštrukcionizmom a označuje ju za „nevedeckú a nezodpovednú“ vo svetle súčasných diskusií o AIDS a právach homosexuálov. „Čo to znamená,“ čuduje sa profesorka Brownová, „v kontexte súčasných politických a akademických debát o homosexualite a postštrukturalizme napísať knihu, ktorá

ich pejoratívne spája navzájom, ako aj s terorizmom, politickým pouličným násilím, fašizmom a nihilizmom?“

Táto dáma je nesmierne znepokojená z predstavy, že medzi tým, čo ľudia robia a čo si ľudia myslia, môže existovať súvislosť a že toto spojenie veľmi neprispieva k podpore jej osobného a politického programu.

Ale napriek protestom homofilnej a postštrukturalistickej profesorky sa zdá, že sa priblížil prelom. Modernita explodovala predovšetkým vďaka intelektuálnemu prehriatiu jej dekonštruktórov, ktorí rehabilitovali metafyziku svojimi útokmi na ňu. Akonáhle moderní myslitelia rozšírili metodológiu diskvalifikovania reality takej šírky, že obsahuje metafyziku, tak diskvalifikovali sami seba. Aristoteles komentoval v Metafyzike tých, ktorí chceli dôkaz pre prvé princípy, takto:

Niektorí skutočne z nedostatku vzdelania požadujú, aby sa aj tento princíp (tzn. princíp neprotirečenia) preukázal; je ale znakom nedostatku vzdelania nevedieť, že pri niektorých princípoch je potrebné hľadať dôkaz a u iných nie. Pretože úplná demonštrácia všetkého je nemožná; viedlo by to k nekonečnému regresu, a kvôli tomu by nedošlo ku konečnému dôkazu.

Tu však mnohí klasickí filozofi Aristotela doplnili, aj pokiaľ ide o princíp sporu – neprotirečenia. Hoci ho nemožno dokázať priamo, možno ho dokázať nepriamo. A pokiaľ by princíp sporu neplatil, bolo by možné zostrojiť súd, v ktorom sa nejakému subjektu priraduje a zároveň upiera ten istý predikát zároveň a v tom istom ohľade. $A = B$ a $A = \text{non } B$. To však vedie k úplnej anihilácii myslenia, pretože potom nemožno o ničom poznať a povedať nič. Tieto súdy sa navzájom vynulujú a myslenie sa rozpadá a nie je možné zmysluplne tvrdiť ani to, že princíp sporu neplatí. Princíp sporu je základom a predpokladom a podmienkou našej schopnosti niečo poznať. Dokonca aj o princípe sporu.

Zdroj: Collections – GetArchive

Ukazuje sa teda, že vzostup dekonštruktivizmu je výsledkom nedostatku vzdelania. Podobné tvrdenie by sa dalo povedať o modernite: jej vzostup bol podmienený našou neznalosťou životov jej proponentov. V jednom bode Stern tvrdí, že je možné, že Newton bol pri ničení starovekej koncepcie fyziky pod vplyvom nevyriešeného otcovského komplexu, ale nikto so zdravým rozumom by to nepoužil ako argument proti newtonovskej fyzike. To je naozaj pravda, ale rovnaký argument nemožno použiť pre Freudov Oidipovský komplex alebo doktrínu kultúrneho relativizmu, ktorú Margaret Meadova vybudovala, na údajných zvykoch tínedžerov na Samoe. Ak je Newtonova doktrína pravdivá, potom sú biografické detaily o jej vývoji irelevantné. Ak ale táto alebo akákoľvek iná teória pravdivá nie je, alebo existuje o jej platnosti spor, potom sa životopisné údaje o jej objaviteľovi stávajú oveľa relevantnejšími. Ak sa dá dokázať, že daná teória je zámernou falzifikáciou, potom sa biografický materiál stane najdôležitejším a stane sa jediným možným

spôsobom, ako dať zmysel inak nevysvetliteľnej teórii.

Z trosiek modernity vidíme vynárať sa to, čo by sme mohli nazvať doktrínou morálneho realizmu, ktorá hovorí, že vina je prirodzeným výsledkom prekročenia morálneho zákona, a preto má svoj koreň v morálnom reálnom svete (aj keď existuje psychologicky podmienené zveličovanie svedomia). Teda najskôr to je zákon, potom skutok, ktorým sa zákon prestúpil a to plodí vinu. Freud učil opak, že najskôr je tu morálne neurčitý skutok, potom psychologicky vyvolaná vina a až jej dôsledkom vzniká – arbitrárne – morálny zákon.

Ďalší dôsledok tohto morálneho realizmu sa týka vzťahu medzi intelektuálnym životom a morálnym životom. Tieto dva životy sa neodohrávajú v hermeticky oddelených a vzájomne neprepojených priestoroch, naopak sú úzko prepojené a intelektuálny život je funkciou morálneho života mysliteľa. Pochopenie pravdy prichádza až vtedy, keď stíchnu vášne a žiadostivosť. Mysel' je ako okno. Svetlo prepúšťa len vtedy, keď je čistá. Ak myseľ namáhavým úsilím zachytí nejaký záblesk pravdy, potom je to pravda, ktorá žiari v tomto systéme, a nie osobnosť mysliteľa.

Ale na druhej strane ak u mysliteľa dominuje žiadostivosť a chlipnosť, potom táto túžba bude najistejším vysvetliteľom myslenia danej osoby. A tak ako Pravda bola konečnou diskvalifikáciou dekonštruktívneho útoku na metafyziku, tak Dobro, vymedzené morálnym zákonom, sa stáva konečným dekonštruktérom psychologického determinizmu. Môžeme poznať len to, čo nám náš morálny život dovoľuje spoznať. Blahoslavení čistého srdca, lebo onividia Boha. Alebo ako hovorí svätý Pavol: „No duchovný človek posudzuje všetko a jeho nik nemôže posúdiť.“ Vo svätom Pavlovi nachádzame konečnú dekonštrukciu dekonštrukcionistov, konečnú redukciu redukcionistov.

Tí, ktorí sa rozhodli odhaľovať základy morálneho a duchovného poriadku, boli nakoniec odhalení vlastným životom. Keďže uprednostnili žiadostivosť pred pravdou, vysvetlenie pozadia ich túžob a žiadostivosti odhalilo celý ich intelektuálny systém. Zvyškom na dne skúmavky nakoniec sú ich neolútované hriechy, túžby, ktoré sa stali pre nich tak dôležité, že premohli všetko ostatné, vrátane ich túžby povedať pravdu a ich schopnosti povedať niečo, čo dávať zmysel. Na rozdiel od moderných mysliteľov, duchovný človek a jeho teórie zostávajú platné a nemožno ich diskvalifikovať, pretože myseľ tohto druhu mysliteľov je viac-menej (vždy sa nájdu nedokonalosti) priehľadným oknom pre svetlo pravdy. Finálna diskvalifikácia modernity prichádza cez spoznanie zvráteného a roztopašného života moderných mysliteľov.

Zdroj: GoodFon

Táto doktrína bola v klasickej filozofii známa ako doktrína konaturality. Je základom výchovy detí, ktoré treba najskôr naučiť žiť určitým spôsobom, až potom dokážu pochopiť pravdu. Netreba pripomínať, že to vzdoruje všetkému materializmu našej kultúry, ktorý, ako sa zdá, hovorí o intelektuálnom živote ako o jednoduchej funkcii „inteligencie“, ktorú možno zredukovať na číslo známe ako IQ. Naša inteligencia, naša myseľ, všetky naše schopnosti sú v moci našej slobodnej vôle, ktorá sa môže rozhodnúť použiť alebo zneužiť to, čo má k dispozícii. Myseľ zakalená vášňou a hriechom je ako okno pokryté špinou. Nie je priehľadná; uvedomuje si len seba.

Prakticky všetky umelecké „výdobytky a úspechy“ modernej doby sú funkciou mysle odvrátenej od pravdy a zameranej na svoje vlastné túžby. Odvrátenie sa od pravdy na príkaz neusporiadaných vášní neznamena, že myseľ prestane fungovať; znamená to len, že tá myseľ nebude vnímať pravdu. A po nejakej dobe strávenej bez svetla pravdy si myseľ môže zvoliť neporiadok pred poriadkom a vytvoriť si modly, ktorým bude slúžiť namiesto pravdy, ktorú do vesmíru vložil Stvoriteľ, ktorý je synonymom pravdy.

Takže rebélia, ktorou sa 20. storočie začalo a v ktorej sa aj skončilo, určite pokračuje. Čo sa skončilo, je predstieranie, že sa blíži nejaký druh intelektuálneho prelomu. Jediný prelom, ktorý moderní myslitelia dokázali, bola samovražda myslenia spôsobená ľuďmi, ktorí boli ochotní riskovať čokoľvek, aby uspokojili svoje nezákonné sexuálne túžby. A to, čo začalo rebéliou, skončilo smrťou.

URL adresa článku: <https://christianitas.sk/bud-podriadite-svoje-tuzby-pravde-alebo-podriadite-pravdu-vlastnej-ziadostivosti/>